

ה"ב אבותי מביא שמעו שהטעם שמשנתנו ויילך הפסיק רבינו הקדוש לכתוב את ענין הקבלה, לפי שהתנאים שהוזכרו עד כאן לא קראו אותם רב רבי ורבי, לכן הוצרך רבינו הקדוש לשכתבם כענין הקבלה, לא כן מימות רבן גמליאל והלאה שהתחילו להכחיר את גרודלי שישראל בתואר רב ורבי וכן לא הרצה לשכתבם יותר כענין הקבלה! והוא עצמו מפרש¹, שעד ימות רבן גמליאל היו מועסקים בקבלה מרכותיהם יותר מאשר בפלפול, כי לא נעלו בניהם ספקות ומחלוקות בלימוד, ולכן גם רבינו הקדוש הוכיח אצלם את סדר הקבלה, כי היתה אצלם הקבלה כראוי. לא כן מימות רבן גמליאל והלאה פסקו הגוגות ורבו המחלוקות כדרכי הגמרא בסנהדרין (פ"ט), ונתחדשו ספקות הורבה והיו צוריים לפלפל ולהתנות ולחדש פירושים חלוקים בשמועות, ולכן לא היתה הקבלה מושלמת ומשוכחת אצלם כמו שהיתה אצל הראשונים, ולכן לא הוכיח רבינו הקדוש יותר את ענין הקבלה כי לא היתה קבלתם משובחת ומושלמת². התוספות י"ג הקדשה בעצם זה, וכתב שמשום כך לא היה נמצא רבינו הקדוש לכתוב לשון קבלה, לפי שבעיקר התורה אין מחלוקת כללי, ובאמת שייך לומר לשון קבלה אף משנתרבו המחלוקות, ואכן סדר הקבלה ממשין לקמן (פ"ג מ"ט) שרבן יוחנן בן זכאי קיבל ממלך ושמואל.

בתפארת ישראל (ה"ב פ"ג) כתב, שכיון שרבן גמליאל היה מביני של הלל, לכן לא הוכיח רבינו הקדוש אצלו קבלה, כי כשמינית האב בן כמותו נושגב האב כחי (נ"ב קטו).

שיחלק מן הספק ביסוד היסודות וידיעת הסודות שהיו העיקר.

הראב"ן והמחזור **יושי** מצינים למה שכתבו לעיל (פ"ג), ושם ביאר שיעשה לעצמו רב שלמדו תורה. עוד ביאר שם שכשיש לו ספק בדין, שלא דימה מעצמו דבר לרבו אלא ישאל לרבו, וממשיך שלא יעמוד בספק בדבר הלכה אלא עשה כן רב³.

הרמב"ם מביא, שכל עניני הוראת האסור והמותר עשה לך רב⁴, וכך לא יהיו לך ספקות⁵. כמו שמצינו בירושלמי (פ"ח פ"א מ"ד) שהתעורר ספק לרבי מנא לגבי תיקון סולם שנשבר בחול המועד, וכששאל את אביו רבי יונה, אציפ שרדע את התשובה שמתור, אמר לו שישאל רב כדי שיהיה על מי לסמוך⁶.

רבינו יוד הגיד מפרש, שכיון שהמחלוקות התחילו להתרבות ציוה התנא שבתור לך רב שאצלו תלמד תורה ואתו תשאל באיסור והיתור, ואציפ שתראה שהרב השני הולק על רבך, אל לך להיות מסופק שמא רבך טעה, שהרי יצאה בת קול ואמרה (פ"ח פ"ג ט) על מחלוקת בית שמאי ובית הלל אלו ואלו דברי אליקים חיים.

המיראי ראבות כתב, שאפשר לפרש שאל תלמד לעצמך אלא עשה עצמך לרב, לפי שאין האדם שלם בלימוד תורה לעצמו כמו אף ילמודה לאחרים, ובהו חסלק מן הספק כי הרבה דברים מתבארים כשמצויאם במשך ומתוך שאלת התלמידים, וגם מתעיל מאד ליתרון כשנלמד לאחרים⁷.

המדרש שמואל כתב שלפי הלב אבות שביאר שמשנתנו והלאה לא המשיך רבינו הקדוש לכתוב את ענין הקבלה, לפי שמשורבו תלמידי בית הלל ובית שמאי נתרבו מחלוקות בישראל, ולא היתה הקבלה משובחת ומושלמת, אפשר לפרש עשה רב⁸ כי שתעשה אחך עצמך לרב, כי כבר פסקה הקבלה ומכרחה אתה לחדש דברים בפלפולך, ומרוב הפלפול תוציא הדין לאמתו ותחלק מן הספק⁹.

הזכות אבות מפרש, על מי דברי המפרשים לקמן (פ"ג מ"ח) ילפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון,

ביאור עשה לך רב והחלק מן הספק

עשה לך רב והחלק מן הספק, רש"י כתב שביאורו כמו שכתב לעיל (פ"ג), שלא הוא לומר דברים כעצמך מטבאר, אלא עשה לך רב וחלמד מן השמועה, לפי שאם תלמד מטבאר, יתרבו אצלך הספקות.

ויש נוסחאות ברש"י שמשפרש, שמודברי על לימוד סודות התורה, שלא ילמד מעצמו אלא רק מפי רבי¹⁰, כדי

ה. **נושא** במדרש שמואל.
 ו. **ופקשה** על פירושו זה, שכיון שמוטבטם אצלנו שגודל מרבן שמו (אשכנזי מ"ד פ"ג מ"ד) ויחיי שראים שאנו קוראים אותו בשמו לרבי גדול הוא מאדם המוכר בתואר רבן, אם כן מודע הוצרך רבינו הקדוש לשבו הראשונים בענין הקבלה.
 ז. וכן כתוב בדין חיים למיראי.
 ח. **ובתב** שלכן הראשונים קראו ששם בלי התאם רבי מלוה, כיון שהיו משובחים בקבלה וגדול מרבן שמו, אבל האחרונים שירדו במעלה הקבלה, לא קראו יותר בשם.
 ט. **כמבואר** ברמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות.
 י. כמו שמיטין לקמן, ששעמים לא יכינו יפה מטבאר.
 יא. **ולכן** קראו שמה קבלה, ששעטת רק בקבלה רב פני רב.
 יב. **על** בואר המחוור ויחי' החלק מן הספק, שיטעם גם מספק איסורים שהיו חייבים עליהם אדם תלמי.
 יג. **ורבינו** יתה כחה שאפילו אם אינו גדול כמך תשאל אותו, ומה

יאמר לך תעשה.
 יד. **ובפארי** הוסף שנים אם הוא לא יצילה לפשוט לך את הספק כראיות ברורות, אלא תצטרכו להרעע מטבאר, לפחות הרחיה שהאחריות תחלק בין סולכם, כמו שמוכב כסנהדרין פ"ג.
 טו. **מתחלת** דברי הנומים שמשבו שצריך לעשות רב רק במקום שיש לו ספק, אך מהרונגט שמביא נראה שצריך לעשות רב גם במקום שאין לו ספק, אלא שאם נהוג כך אינו בא ליידי ספק, וכן כתב בספר מוסר, שכל שאה יביל להלות את הרבוי כנדול מן אל תחפון בעצמך להורוח, שכל מצונו במפרא (פמחין ו) כשכתיה בא דין לפני רב והוא היה מומין עשה חמיס מכיה המרדש, כדי שאם תנא חקלה יתחלק העגש בין סולם ולא יהיה חבל רק באחריות.
 טז. **שכל** שאמר רב (פ"ג ו) הרבה תורה למתו מרביו ומכריז יתה מהם ומתלמידי יתה מטבאר.
 יז. **וממשיך** ומבאר את הספק השטה בדרך זה, שלא יאמר האדם אינו צריך להז כי אחסיה על עמיי מהיה, לכן אמר התנא ואל תרבה

שכבאו האדם לעולם העליון מושיבים אותו בכסא דין ושואלים אותו מה הוין במקרה כזה ובמקרה כזה, ופוסק, ואחר כך מראים לו עשבון מעשיו, ומראים לו שחריר מפטו במקרים אלו עשבת כעשה אותם. והנה יעשה לך כן שתעשה עצמך לרב עליך לפסוק מעשיך בכל עת, ולכן שהחלמה היא ספק דארייחא לחומרא תפסוק בכל לבך וביאור התלמיד נבראו כולם. וכזה לא יחטיא אותך שחמתלק מכל ספק ביצור.

עוד מפרש יעשה לך רבי מלשון (מט ט ז) **יורכ מהיות קולות אלוקים**, שפירושו שפירושו די, וכמו כן במשנתנו פירושו שתאמר מספיק ודי אני לעולם שיבאר בשבילי, ובשבילי נבראו כולם. וכזה לא יחטיא אותך היצר הרע כי לא תרצה לאבד את כל הגדולה השמורה לך.

הלב אבות מפרש יעשה לך רבי, ואחר שקבלת אותו עליך לרב, יסתלק מן הספק, ומה שחשפת בו ולא תחרהו אחריו, כי אם מסתפקים ומהרהרים אחר הרב אי אפשר לקבל ממנו תועלת.

המדרש שמואל מפרש, שציוה התנא ברבריו שיעשה לו האדם רב אחד כלבו ולא ילמד מכמה רבנים, לפי שפעמים כשלוהדים ממנה רבנים מתערב השכל ומתבלבל, כי לפי מה ששומעים מרב אחד הוין לחתר, ולפי מה ששומעים מרב שני הוין לאסור, לא כן כשיש רב אחד כלבו הרבנים בוריים ומסתלקים מספקות אלו. **המדרש שמואל מפרש עוד**, יעשה לך רב והסתלק מן הספק, שלא תחבר לך רב ספק אם חכם הוא ממך או לא, כי אם ימצא שיאני חכם ממך לא תוכל לקבל הלימוד ממנו.

כפי"י ראבות כתב, שהרב מורה לתלמיד הדרך שילך בה, ומה צריך לתקן, וכעושה לו אדם רב ומקבל ממנו, הולך בדרך הישר ואינו צריך לדבר אחר שיעורו ויוציאו על מעשיו, לעשה כפי מה שאינו עושה לו רב אין מי שיעורו ויוציאו, וצריך הקב"ה להוכיחו ביסורים עד מטטיב דרכו. ויש חילוק בין שני אנשים אלו, כי הנושה לו רב, אחר שמוחיבו הרב יודע מה שצריך לתקן, לא כן מי שאינו עושה לו רב אף אחר שמקבל היסורים אינו יודע עבור מה באו עליו היסורין ומה צריך לתקן. ומפרש שהויה כוונה המשנה יעשה לך רבי, ובוהו יסתלק מן הספק, ותדע בכבוד מה אתה צריך לתקן.

התקן משה מבאר, שכתב בני אדם כשרואים רב נהוג היתר דבר מפרים, נהוגים כמותו ואין מורקקים בציווחיו אם אפשר לטמך עליו ולהלוח בו היתר, ואילו כשכאים לבקש מהם צדקה, אין נוהגים בגדיבות לב, רק בודקים וחוקרים בציווח המבקש אם ראוי הוא לצדקה זו. ואמר התנא שחריר הנוכה אינה כן, אלא בעינן עשיית רב יש לבדוק שחריר הנוכה אינה אם ראוי לסמוך עליו וצריך להסתלק בה מכל ספק, לא כן בעינן צדקה ומעשרות אין להרבות כאומר ובבדיקות, בשביל שלא יטענו היצר הרע ולא יתן, רק יש ליתן נבויבות לב לכל דכפי"י.

החיד"א בספר חכרי מפרש על פי דברי רבינו ירוחם (ספר מפרים נתיב א ט"ז) שכשמתקן הדין ברך ויש תלמיד חכם בעירו, אין לו לפסוק הדין בודק. שישאל את התלמיד חכם, אם לא שברור לו הדין בודק. ומשמע מדבריו שאם ברור לדין הדין, אין צריך לשאול. ולפי זה מפרש החיד"א יעשה לך רב והסתלק מן הספק.

מקום אמר כן לתלמידיו כדי להוסיחם. ועוד כתב הוכחה אבות, שכמו כן אפשר לפרש רבי מלשון גדולה, ופירושו, שיאמר האדם גדול ויקר ואי נצריך אף לחיזהו במעשי ולשמוע על עצמי. ועיין שם שבבא עוד ביאור במשנתנו על דרך הסוד. כב. ובתען זה מציעו בגמרא (מנחות ג.) שבני יודיה למדו מרב אחד תחוקמה ביום ובני גליל שלא נתנו כן לא תחוקמה ביום, ובבבאי (סג ד"א ג' נ"ה) מבאר שהיו שומעים מכל רב בלשון אהרה, ואפילו ששעוהו אמרו אותו דבר שיעד הלשון היה מבלבלי ומסכתן. כג. ופסיים התנא דאל תרבה לעשר אמורה, היינו שפני שכל הרב ודרך עינו כן יגדיל התלמיד את שכלו כמרתו ואומר דעתו, ולומד כמרתו אם טיב אם עוקר הרים, ושלומדו מכמה רבנים לא יוכל ללמוד דרכו כולם ולא יהיה לו דרך לשבת בה. ואמר התנא שלא יאמר התלמיד אלמד מכמה רבנים ואקבל שיעוריה מדרך כל רב, וכן, ויהי טוב ללמוד דרך ברכת מרב אחד. וראה בליקוט בראי"ם (גל' ד"ז) עוד טעמים מרדף השובל ללמוד מרב אחד ודוקא. כד. ועיין לקמן שהתנא יחבר הארשתים שאם אינו מוצא רב שהוא חכם ממנו יש ליקח אפילו רב שהוא כמותו או פחות ממנו. כה. ומפרש בהוה את הפסוק (מל"א ט"ז) **אשרי שומר משפט עושי צדקה בכל עת**, שלענן משפט הוא שומר משפט ובודק, וצריך צדקה אינו ממתין ובודק כל כך, רק עושה אתה בכל עת. כו. וברבים אלו מבארים במבאר נפתח (ק"ט) שאין ליתן לרמת מלחא למילתא ולמסוק דין מרדףו כששאלוהו מרדף את הוכה נפתח כה. וכמו כן במסוקים שלא ודוקא, רב ראה אפילו כל תלמיד חכם.

לעשר אמורה, שלא תעשה כאיש זה המתמיד ומעשר אמור משמח הספק מרואי יתור כן גם אתה חסירי בכל דבר מחמת הספק, כיון שאין זו הדרך הנמונה אשר צריך להתייג לברך את החלכה ולהחיר את המרדף (ובתען דברים אלו מפרש הר"י אלשקר יעשה לך רב והסתלק מן הספק, שאם רוצה אתה להסתלק מספקות, עשה עצמך לרב, שתלמד היכה, וכזה נוציא הרבנים לאור תועד בביאור מה עליו לשתות). יח. ומבארים בהוה הכפלות דין והסתכן, עדין הולך על כסא דין, והסתכן הולך על חסכון העוונות (וכוונת חיים (ק"ט ע"ג) סבאר הכפלות, עדין הולך על מפשי העבירות עשה האדם כחיו, והסתכן הולך על המנוח ומעשים טובים שיכל לעשות ולא עשהו). יט. ומבאר עוד שכל זה אמר התנא לענין סור מרע ובגנו עשה טוב הסתין ואמר יאל תרבה לעשר אמורה, שלא תרבה מעשיך אמורם והאמר תרבה עשר מצות ומעשים טובים יש לי, כמדומה כען שיעור ביום מלוי וכך שיעור כיום אחר, ותחנצל כוה לעשות עוד, דין האמר מעשים מעשי לועתא אריכות חיים, בעולם האמת, ונעשה הרבה. כ. מדברי חז"ל (מנחות פ"ד מ"ח) כל אחר ואחר חייב לומר בשבילי כראו ועולם.

ומפרש לפי זה את המסך דברי התנא יסתלק מן הספק, שכשתעלה את הסתלק מן הספק באיזה דרך יליבו אותך במתיריך, את העולם אם לנן ערן או לניונם (ובתען מספק זה אמר רבי יוחנן כן וכאן לתלמידיו יודע שיעורו כששאלוהו מרדף את הוכה נפתח כה. ואיני שוראי רק עסוקים אחר בדרך חיים לנן ערן, ככל

שרק כשיש לך ספק או צריך אתה לשאול לרב, ולא כשבורך לך הבר.

עוד מפרש החיד"א שכשיודע שברית דין טעו כרין אין לעשות כהוראתם, ורק כשיש לו פקפוק בהוראתם אך אינו בטוח שטעו חייב לנהוג כהוראתם. והו' עשה לך רב לשאלו לו דבר הוראה, והסתלק מן הספק שיש לך דבריו כי מוכרח אתה לנהוג כדבריו, אך והו' רק כשהורב ספק אם טעה הרב ולא כשהוא לך שטעה.

קשה שבנה הווהר רבי יהושע בן מרחיה על עשיית רב. לפעל (מי) הווהר רבי יהושע בן מרחיה על עשיית רב כאומר עשה לך רבי מאהרת וכן גמליאל במשנתיו, ומכאור ברש"י ומכאור ויפשי ששני האהורות שוות.

אבל הרבה ראשונים כתבו שאין האהורות שוות, אלא עשה לך רב האמור לעיל מדבר בעשיית רב ללימוד וקבלת השמיעה, כעין קנה לך חבר הסמך לו שמדבר כחבר לענין הלימוד, ועשה לך רב האמור כאן מדבר בעשיית רב לשאלו דבר הוראה, שלא יצויה ההלכה מדעתו כמכאור א בראיות רחוקות רק ישאל את הרב, כעין והסתלק מן הספק הסמוך לו.

במהרה"ל כתב חילוק אחר, שלעיל הווהר רבי יהושע בן מרחיה שלא יסמוך אדם לפסוק מדעתו ורק יעשה או רב וישאל הכל ממנו. וכאן מוסף רבן גמליאל שאף אם אינו מוסק מעצמו ומתרוקן הוא מן הספקות, זקוק הוא לרב בשביל שתהיה תורתו ברורה בלי ספקות. והתפארת ישראל (מה עפ) חולק, שלעיל מדובר בדרך כלל שיהיה רב בעיני, ומלאך, שכל מדובר ברב פרטי שיעשה לו האדם להתיעצן עמו בכל ספק ושאלה"ס. בילקוט תורה כתב, שרבי יהושע בן מרחיה דיבר על האנשים הפשוטים שצריכים לרב, ורבן גמליאל מדבר אף על החכמים שגם הם צריכים לרב בשביל שלא ידמו מילתא למילתא כשיסתפקו באיזה דבר, ויטעו"ס.

יש לאדם לבחור לו רב מיהוה

שם. הספדתי מקשה שבגמרא (שמו"ס ב:) אמרו שהרונת לעשות כדברי בית הלל עושה כדברי בית שמאי

עושה, שאלו ואלו דברי אלוקים חיים, ורק דבריו שיש בהם קולא מצד אחד והומרא מצד אחר אין לחפוס דברי בית הלל מצד אחד ודברי בית שמאי מצד שני, ודברים אלו סותרים את האמור במשנתנו שיש לאדם לעשות לו רב מסוים לשאלו ההלכות ולפסוק כמותו.

ומתירין שאף על פי שכשאר הדברים סותרים יכול אדם לפסוק בכל דבר כרב אחר, מכל מקום אין ראוי לעשות כן, לפי שבזה אין ההלכות ברורות אצל האדם ומסופקות אצלו, לא כן כשעושה לו רב מיוחד הדברים ברורים אצלו ומסתלק מן הספק.

במדרש שמואל כתב, שצויה התנא דבריו שיעשה לו האדם רב אחד בלבד ולא ילמד מכמה רבנים, לפי שעמים כשלומוים מכמה רבנים מתערב השכל ומחבלבל, ולפי זה אמנם להלכת דברי שניהם הם דברי אלוקים חיים, אבל שמאי מצויע לאדם שאת תורתו ילמד אצל אחד כדי שלא לערב בשלול.

ה' אברהם אולאי כתב, שצריך ליהד לו רב, כיון שאם לומר אצל חכמים רבים אין לסמוך על הוראתם, כמו שמצאנו שאמרו על רב יהודה שאין לסמוך על שמונתו כיון שמכולי עלמא גמר.

כשאנו מוצא חכם ממנו יקח לו רב ממותו ואפילו פחות ממנו שם. כחבו רבינו יונה והמאירי שכבאו אל האדם דין צריך שיעשה לו רב שיהייעץ עמו בענין ספק הדין, ואם אין לו רב גדול ממנו יעשה לו רב שהוא חכם כמותו או אפילו פחות ממנו.

ומכאור רבינו יונה שגם פחות ממנו טוב, כי אם יאמר לו סמרא ברורה ודאי שיקבלה ממנו, ואף אם יאמר לו סמרא שהוא מוספק בה, אמור הגאונים"ס שבכל מקום שאחד ספק והשני ודאי הלבית כדאי אף בתולמוד אצל הרב, ולכן אף בפחות ממנו ואף שמוספק בדבריו יפסוק כמותו וטוב לו.

במאירי מבואר, שגם רב פחות ממנו טוב, כי הרבה דברים ידועים לקטן אף על פי שאינם ידועים לגדול, ועוד שאף אם לא יחבר הרב רבינו מפי השמועה ויצטרכו לפסוק מסמרא, יחפור העונש אם ישעו בין שניהם"ס, ולכן ראוי להרבות ולצרף הרבה אנשים קודם שפוסקים, שבזה יחלק העונש בין כולם"ס.

וברשי" (ס"ג ד"ה ט"ז) מבאר שהיו שומעים מכל רב מלשון אחרת, ואפילו ששניים אמרו אותו דבר שיהו הלפון היה מבלבלן ומשכתן.

לא. וכן כתוב ברמב"ן (משנתנו ס"ג ד"ה ט"ז) שיהיו מוכינין עמו ס"ג ס"ג. לב. כמבואר בגמרא (שמו"ס ב:) אמר רבי יהושע בן לוי עושה שישכחין בדין קילו תלוי כעבוד כולן.

ל. כמבואר בגמרא (ס"ג ד"ה ט"ז) שיהיו מוכינין עמו ס"ג ס"ג. לג. כמבואר בגמרא (שמו"ס ב:) אמר רבי יהושע בן לוי עושה שישכחין בדין קילו תלוי כעבוד כולן. לז. כמבואר בגמרא (שמו"ס ב:) אמר רבי יהושע בן לוי עושה שישכחין בדין קילו תלוי כעבוד כולן. לח. כמבואר בגמרא (שמו"ס ב:) אמר רבי יהושע בן לוי עושה שישכחין בדין קילו תלוי כעבוד כולן. לט. כמבואר בגמרא (שמו"ס ב:) אמר רבי יהושע בן לוי עושה שישכחין בדין קילו תלוי כעבוד כולן. לו. כמבואר בגמרא (שמו"ס ב:) אמר רבי יהושע בן לוי עושה שישכחין בדין קילו תלוי כעבוד כולן.

ב"מ אלמשנינו כתוב, שלא שלל התנא את המעשר מאומר בחלל, לפי שלפעמים יזכר האדם לעשות כן כגון שאין לו מרה ומשקל, ולכן צויה שמכל מקום לא ידולל את עצמו בכך פן יבוא לידי ספק. הרי"ב בן שושן הרי"א אברבנאל כתבו מכת קוישיא זו, שכוונת התנא שלא נעשר מאומר ונרבה המדה, כי המרבה במעשרות ומשורותיו מקולקלין (עינין ג), ולפי זה יאל תרבה! אינו מתפרש שלא להרבות בעשיית הרב, רק שלא להרבות המעשר.

הוראה, שתקתי ולא הוריתי לפני גדול מגני בחכמה. ג. וכנגד ואל תרבה לעשר אומרות, שפירש שם הרי"א אלשקר שבא התנא לומר שלא יבקש האדם גדולה לעצמו ויראה לאנשים שאינו צריך לעיין בזיון רק מרמה את הדברים לפי אמר דעתו, כנגד זה אמר רבי שמעון בנו ולא המדרש עיקר אלא המעשה, היינו שאין שבה בזה שיקרא את האדם חכם ואין בו מעשה.

משנה יז

מי היה תנא זה

שמעון בנו אומר. ביאור המשנה הוא שרבן שמעון זה היה בנו של רבן גמליאל שזכר במשנה הקדומה. וכתבו המפרשים שהיה רבן שמעון זה מעשרה הרוגי מלכות, והרגו טיטוס, והיה האחרון שבשלשלת הלל שנגזר שיתאוו בפני הכיה.

מדוע לא כתבו רבן שמעון

שם. כתבו המפרשים שכתוב במשנה שמעון בנו, ולא כתוב רבן שמעון, לפי שאמר דבריו אלו קודם שנסמך, ותקבל המאמר באותו הזמן בין התלמידים וקבעוהו בשמו, ואפילו שנסמך אחר כך משנה לא זה המקומה. והקשה על זה הרשב"א שישלשן כל ימי משמע שהיה באותו הזמן זקן, וקשה לומר שעדיין לא נסמך אז. וכתב ששמה לא נתמנה לגשיא רק בסוף ימיו כי האריך אביו ימים.

דברי רבן שמעון הם מהמשך לדברי אביו

שם. כתב המדרש שמואל בשם הרי"א אלשקר שכל דברי רבן שמעון הם כהמשך לדברי אביו במשנה הקדומה. א. כנגד עשה לך רב, אמר שלמד תורה מאביו וכל ימיו גדל בין החכמים. ב. כנגד והסתלק מהספק, אמר ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה, היינו שכששאלו אותו

הקשר בין הקדמת כל ימי גדלותו לזמאמרו של רבי שמעון כל ימי גדלותי בין החכמים וכו'. מצאנו כמה ביאורים בביאור הקשר בין הקדמת כל ימי גדלותו למאמרו של רבי שמעון:

- א. המדרש שמואל מביא בשם הרשב"א שבא לומר שראוי לסמך עליו כי כל ימיו גדל בין החכמים והרבה ביק וניסה את הדבר ומצאו אמת.
- ב. הרי"א יעב"ץ כתב שהחכמים אהביהם את תבריות ודינים אוחם לכה ועליונים שניאוחיהם, ובא רבי שמעון לומר בהקדמה זו, שעל אף שהחכמים אהביהם את תבריות ודינים אוחם לכה זכות, עם כל זה לא מצאתי אצלם טוב לגוף יותר משתיקה, כל שכן בין החכמים האנשים המחפשים מומי בני אדם, שטובה היא.
- ג. הבן איש חי בספרו חסדי אבות מכאר, שבא התנא לומר בהקדמתו זו, שעל אף שכל ימיו גדל בין החכמים ומורגל ומלומד הוא בכלל זה לרבר ולא לשתיק, כי החכמים עוסקים בריבוי בכתוב (מש"כ טו) כי חיים הם למוצאיהם, ודרשו חז"ל (עינין טו) למוצאיהם בפה, עם כל זאת בעניני הגוף לא מצאתי טוב רק לשתיק.
- ד. במבלי דאבות מירש שכל ימיו היה בין החכמים וראה כיצד הם מרקדים בדבריהם, וירדעים מה ואין לומר בכמות ובסדר ובמקום ובזמן הראוי, וראה מה כמה קשה לדבר בצורה הראויה, ולכן אמר שאדם שזוט שאינו בדרגתם ימנע מלרבר כדי שלא יתגלה קלונו בדבים.
- ה. באהל יעקב כתוב, שהקדמה זו קטורה לכאן, כי היה מקום לומר שהשתיקה יפה היא רק לפעמים כי על ידה לא נשמעת טפשותם, לזה בא התנא והקדים שכל ימיו גדל בין החכמים וראה שגם לחכמים טובה היא.

מקומה שכינת עקבכה נקבעה.

- ו. מביא המדרש שמואל, שהתורה נקבעה שם.
- ז. המדרש שמואל מכאר שבא התנא להשיענו שאילו כשתמנה נשא, כל ימיו הקטן עצמו כפי החכמים כאילו הוא הקטן שכתוב, וגדלותו הוא כקטן המגדל על ברכיהם כי יתנו שמגדל הוא מגדל והגדל עמו הוא הקטן, והיה כראה לחכמים כאילו הוא שפל להם. ובענין זה מביא בשם הרב מתיבתא הירשני שכוונת התנא לומר שכל ימיו גדל בין החכמים ובזמן מוסריהם ולא מצא מוסר יותר טוב משתיקה.
- ט. בכתוב (מש"כ טו) אלוים ילין אכן וישירי רצון.
- י. וכן מצאנו באותו חלמיר שלמד בלחישו תבריות אחר ברייה אשוח של רבי מאיר, מהמקום (מש"כ טו) עורכה בכל משוריה, שרק אם הוריה עורכה בכל האברים היא משתמרת (עינין טו).

במחיר (פס"ד) כתוב שחש בזה.

- א. הפחור יטיר, מרש שמואל בשם הרשב"א, וכן כתוב בעין יוסף ובתוספות יום טוב שריח מהרגו ומלכות, וכו' כ"י נמיאש.
- ב. כן כתב הרי"א נמיאש.
- ג. כ"י נמיאש, והוא ככתוב בגמרא (פס"ד טו) הלל ושעון גמליאל ושעון נהנו שיתאוו כפי תבית מאת שנה, וכתובו שם בריש"י ח"א פס"ד אחרונים שלפני החורבן.
- ד. מדרש שמואל בשם הרשב"א, וכן כתבו העין יוסף והתוספות יום טוב בדרך אשיר.
- ה. ובענין זה מצונו במשנה (פסחים ט) מעשה וברך בן זכאי בעקצי אגנים, ומפורש בגמרא (פס"ד טו) שהוא רבן יוחנן בן זכאי, ויקרא בן זכאי כיון שעודו חלמיר לפני רבו אמר דבי זה, ונראה הדבר לרבו וקצוהו הרב בשמו, ואפי' שנסמך אחר כך מכל מקום משנה לא זה

ואל תרבה לעשר אומדות. **מן הספק, ואל תרבה לעשר אומדות:** שהמפרש משעות מלמד לנו על מה שהקבלה. אם פומה ממה שצ"ל למן, מעשרומו מוקלטים. וחס העדיף על סתיה לוי למן, פירושו מוקלטים ומעשרומו מוקלטים:

ביאורי המשנה

ואמר לו שיחפש עוד זקן שורה כמותו, ויסמוך עליהם.
ואל תרבה לעשר אומדות - בעת שהינך מפרש מעשר מפירותיך, החתלק מהספק, ואל תעשום על פי אומדן בעלמא^{ישי}, אלא הפרישם כמרוקס^{ישי}. כי אם ימצא שחתן פחות מהשיעור,

ציונים והערות

שהיה ברובי טרופות, שהיה אנוף את כל טבחי עירו [נתא מחמיא] ושואל אותם, כדי שהוא יקבל חלק קטן מהענין נאם לא יפסקו כדון. מאיר.
 וישי מפרשו העני מירש, שכונת התנא כאן למה שאמר ביבמות (טו), על הסוק (משלי א טו) 'רע ירע כי קרב נר' ונא תקעים בטיק'. שרעה אחר רעה תבואה לפי שיתקע עצמו רשע, והנה ופירש שם, שהכונה לדין שבה לפניו דין תורה, וזכרו לדמותו לדין אחר, ואינו הולך לשאל את רבו אלא מבריע לבדו.
קטן רבב'י, ובספרנו מירש את דברי המשנה, שאף שאמרנו חז"ל (עירובין ו: חולין ג:) 'הרעה לעשות כדברי בית שמאי עשה, כדברי בית הלל עשה', מכל מקום ראוי לאדם שיעשה לו רב מיוחד שיעשה לעולם כפי התרעהו, וכמו יתחלק מהספק של המתקן, ככל דבר ודבר כמו מי להורוהו, אלא יעשה המיד כהוראת רבו המיוחד. ומבריש שמואל פירש לפי זה את המשך דברי המשנה 'אל תרבה לעשר אומדות', לפי שכאשר לומר תורה המיד רק מרב אחר, או יכול להיות שהיה אומר דעתו כאומר דעת רבו, אבל אם היה לומר מעט תורה מכל אחד ואחד ומצא שיהיה יכול לאמור רק מעט כשעוית מרעהו, והוא שאמר התנא אל תרבה לעשר אומדות, שלא יהיה לך הרבה עיבור אומר-דעת של כל אחד ואחד, אלא למד תורה רק מאחד.
 ודי אלא שקי מירש (מפירושו ה'), שהתנא מלמד לאדם שאם הוא רוצה להסתלק מהספיקות, או יעשה לך רב תעשה עמך לרב, הדינך שתתחיל כלומר דע שותיעו הרוב לאור, ולא יהיה זה הענין כי אם בהתמדת הלימוד. והה כנגי מה שאמר שמאי במשנה הקודמת 'עשה הורחך קבע'. ועוד פירש (מפירושו העני דברי התנא 'עשה לך רב', שירבה במעשים, ויהי מעשיו מרובים מהמתנה. והה כנגי מה שאמר שמאי במשנה לעיל 'אמר מעט ועשה הרבה', שיהיה המעשה גדול מהחילמוד [בראשונים] ומצא עוד כמה פירושים לדברי המשנה, והוא בליקוט ביאוריים.
ענין הקשה המאיר, מרוע אמר התנא: אל תרבה, שמשמעו לא להרבות במעשר על ידי אומדן, אבל מותר לעשות כן, ומרוע אל דבר אל תעשה אומדות, שלא יעשר באומדן כלל, רשי.

שהיה אם עישר באומדן, או פירותיו או מעשרותיו מוקלטים [ואף שניתן לחקן את הפירות, מכל מקום, עד שתקין להם לא כלום]. ולכן כתב, שאולי התנא דיבר על תרומה [שניתנת באומדן, וישי לא]. ואגב שיטה לדישנא נקט לשון של מעשר. עוד כתב, שאפשר לומר שכונת התנא על מעשר כספים, שלא ירגיל עצמו לתנא מאומר. כי שמו הירוח יותר ומחמת קמצנות הוא אומר הירוח כפחות. או שמה אומר שהירוח יותר, הנמצא שמכובד את סמונו ומרירי אלשקר חרין, שמכיון שימצא לפעמים שאין לו מדה ומשקל, ויכרח לעשר רק על פי אומדן, לכן אמר שלא ירבה בכך, כדי שלא ירגיל את עצמו לעשר באופן זה. ועוד פירש, שהתנא מרוב מתרומת מעשר שניתנת באומדן (מנחות ו:), ואמר שמכל מקום יתחלק מן הספק ולא ירבה בכך.
קטן רבב'י רע"ב, ורשי ורבינו יונה מפרשים שהיה משל לדבריו מקודם. רבינו יונה מפרשו לפי מה שפירש שחילת דבריו הם על ספיקות בהוראת, שלא יורה כם מרעהו, ונתנה נתן משל על זה, כמו שאסור לעשר על פי אומר, כמו כן בסבורות התורה אין לאדם לומר סברא מרעהו. ומכאן שיש כי מני סבורות, יש סברא שאדם יודע שהיא הברכות ואמיתות ואין לו פנים אחרות, ויש סברא שאף שרעהו נוטה לומר כן, יודע ומבין גם דרך אחרת בה, רק שדרך אחר נראית בעיניו ועל סברא זו, אמר שלא ימסנה מרעהו, אלא יעשה לו רב לשאלו. ורשי פירש לישטור שחילת המשנה מברכה בתלמוד שלא ישנה מעצמו רק על ידי רב, ולזה נתן משל שכשם שאי אפשר להפריש מאומר מאחר שלא יכין אל המדה הנכונה, כך גם הלומד מעצמו, יוכל להיות שלא יהיה מכוין לבדו אל הדרך הנכונה.
 ו. כיון שהתורה אמרה בספרוש שיעור מעשר הוא אחד מעשר, נמצא שהחלק שהפריש שהוא יותר משיעור המעשר, אין לו דין מעשר, והוא עדיין טבל, כל זמן שלא היה ביעור לעשר גם על החלק הזה. רשי (עירובין ג: דף פ"ח:), והוה רק כמעשר, מה שאין כן בתרומה שלא נתנת לה התורה שיעור. אלא חכמים אמרו (תוספת פ"ד מ"ג) עין יפה אחד מארבעים, עין ביענית אחד מחמשים, עין רעה אחד משישים. רשי.

